

УДК 321.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.62.33>

КИТАЙ ЯК ЦИФРОВА ІМПЕРІЯ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ольга Івасечко

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних та соціальних наук,
кафедра політології та міжнародних відносин,
вул. Степана Бандери, 12, 76014, м. Львів, Україна*

Єлизавета Глотова

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних та соціальних наук,
кафедра політології та міжнародних відносин,
вул. Степана Бандери, 12, 76014, м. Львів, Україна*

У XXI столітті Китай трансформується у потужну «цифрову імперію», яка активно конструює нову архітектуру глобального впливу, ґрунтуючись на технологіях майбутнього. У статті здійснено комплексне дослідження феномена «цифрової імперії» КНР, зокрема розглянуто, як поєднання державного контролю, інноваційної політики та цифрової експансії дає змогу Пекіну претендувати на роль лідера нового технологічного порядку. Окреслено роль стратегічних ініціатив КНР, таких як «Made in China 2025», розвиток штучного інтелекту, 5G, цифрового юаня, а також механізмів масового спостереження й соціального рейтингу, що водночас забезпечують контроль всередині країни та проєкцію влади назовні. Особливу увагу приділено аналізу концепції «Цифрового шовкового шляху» як інструменту технологічної дипломатії, завдяки якому Китай експортує не лише інфраструктуру, але й модель цифрового авторитаризму. Йдеться про технологічний вимір концепції Китаю «Один пояс, один шлях». У контексті геополітичного суперництва із США та іншими західними державами розкрито виклики, що постають перед КНР: залежність від імпорту високотехнологічних компонентів, міжнародні санкції, криза довіри до китайських цифрових платформ, екологічні обмеження та соціальні наслідки цифрової трансформації. Можемо висновувати про те, що цифрова експансія Китаю є не нейтральним технологічним процесом, а цілеспрямованою стратегією зміцнення авторитарної моделі глобального управління, де технології служать інструментом як зовнішнього впливу, так і внутрішньої легітимзації режиму. Отже, формування «цифрової імперії» Китаю становить не лише економічний, але й політико-ціннісний виклик для ліберального міжнародного порядку.

Ключові слова: Китай, цифрова імперія, штучний інтелект, цифровий авторитаризм, глобальна цифровізація, технологічна експансія, технологічне суперництво.

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження зумовлена стрімким зростанням ролі Китаю в глобальному цифровому просторі, що відбувається на тлі посилення міжнародної технологічної конкуренції та переосмислення концепту влади у XXI столітті. Тоді як цифрові технології дедалі більше визначають геополітичну архітектуру світу, саме КНР демонструє приклад системного використання інновацій як засобу геостратегічного впливу, внутрішнього контролю та експорту альтернативної – неліберальної – моделі цифрового розвитку. Паралельно з цим міжнародна спільнота стикається з низкою викликів: загрозою цифрової залежності від авторитарних держав, розмиванням демократичних стандартів у сфері технологій, загостренням конфліктів навколо контролю над критичною інфраструктурою. У такому контексті дослідження процесу формування Китаєм цифрової

імперії дає змогу не лише краще зрозуміти природу сучасних трансформацій глобального порядку, але й оцінити потенційні ризики та сценарії розвитку міжнародної системи у цифрову епоху.

Мета дослідження – дослідити стратегічні напрями формування Китаєм цифрової імперії крізь призму політичних, економічних і технологічних інструментів, що використовуються для зміцнення глобального цифрового впливу Пекіну.

Джерельна база дослідження. За темою статті використано напрацювання як українських, так і зарубіжних дослідників. Серед українських публікацій, присвячених феномену цифрової трансформації Китаю, варто відзначити матеріали, підготовлені експертами аналітичного центру ADAstra, Центру суспільних досліджень, а також наукові публікації Н. Вінникової та дослідження, опубліковані на платформі DSpace [1; 15; 13].

З-поміж зарубіжних джерел суттєве значення мають офіційні стратегії та плани розвитку штучного інтелекту в Китаї, оприлюднені на сайтах Міністерства освіти КНР та Фонду права та міжнародних відносин [4; 9]. Вагомими є також щорічні звіти Stanford HAI, які дають змогу простежити динаміку розвитку цифрових технологій у глобальному контексті [7].

Для глибшого розуміння геополітичного контексту цифрової експансії Китаю використано книгу А. Бредфорд «Digital Empires: The Global Battle to Regulate Technology», а також статтю Н. Міайля про геополітику штучного інтелекту [5; 16]. У роботі також використано матеріали провідних світових освітніх і дослідницьких платформ, таких як IMD Business School, The Construct, Xpert.Digital, а також офіційні економічні дайджести та звіти з українських академічних інституцій [3; 8; 10–12; 14].

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті глобальне лідерство визначається не лише військовою чи економічною могутністю, але й цифровим впливом, який дедалі частіше стає основним інструментом геополітичної конкуренції. Китай, що донедавна асоціювався насамперед із роллю «світової фабрики», сьогодні активно трансформується у цифрового гегемона з імперськими амбіціями через впровадження масштабних ініціатив на кшталт «Цифрового Шовкового шляху», розбудови інфраструктури 5G, домінування китайських технологічних корпорацій у глобальному просторі, а також експорту моделей цифрового авторитаризму.

Передусім КНР прагне використовувати технології для стимулювання економічного зростання та розвитку країни, зберігаючи соціальну гармонію та контроль над комунікаціями своїх громадян. Додатково до своїх зусиль щодо перетворення Китаю на провідну технологічну супердержаву, уряд зосереджений на посиленні контролю Комуністичної партії Китаю (КПК) над внутрішньою цифровою економікою, використовуючи технології як інструмент контролю, спостереження та пропаганди, закріплюючи цифровий авторитаризм глибоко в китайському суспільстві. Ці два фактори – економічний розвиток і соціальна стабільність – є центральними для забезпечення китайського лідерства.

Економічний розвиток дає змогу КПК отримувати підтримку та легітимність, задовольняючи матеріальні інтереси народу. Соціальна стабільність дає можливість КПК запобігати критиці та опору правлінню партії, що додатково захищає її здатність утримувати владу [5].

У промові 2018 року президент Сі підкреслив, що «прискорення розвитку нового покоління ІІІ є важливим стратегічним важелем для Китаю, щоб отримати ініціативу в глобальній науковій та технологічній конкуренції, і це важливий стратегічний ресурс, що сприяє стрибкоподібному розвитку нашої країни в науці та технологіях, її промисловій оптимізації та модернізації, а також всебічному стрибку вперед у продуктивності» [17].

Водночас президент Сі дав зрозуміти, що ця мета досягнення статусу кіберсупер-держави не може підірвати політичну дисципліну.

Наприклад, у 2010 році, провідне інформаційне бюро Китаю – Державний інформаційний офіс – опублікувало Білу книгу під назвою «Інтернет у Китаї», де зазначено, що інтернет є «питанням, що стосується національного економічного процвітання та розвитку, державної безпеки та соціальної гармонії, державного суверенітету та гідності, а також основних інтересів народу» [18]. Він повинен бути вільним від «інформації, що містить зміст, який підриває державну владу, порушує національну єдність, посягає на національну честь та інтереси» [18].

Ці заяви вказують на те, як Китай використовує цифрові технології для зміцнення трьох ключових джерел легітимності китайського керівництва: економічного зростання, соціальної стабільності та націоналізму [5].

Чотири найбільші банки світу за розміром активів – Industrial and Commercial Bank of China (ICBC), China Construction Bank (CCB), Agricultural Bank of China (ABC) і Bank of China (BOC) – китайські. Їхні активи перевищують 20 трлн дол. США, що робить їх ключовими гравцями на глобальному фінансовому ринку.

Сучасна банківська система Китаю активно інтегрує цифрові технології, що робить її однією з найбільш інноваційних у світі. Китай є лідером у розвитку цифрових платежів: платформи, такі як WeChat Pay і Alipay, обробляють мільярди транзакцій щодня, а Народний банк Китаю активно просуває цифровий юань (e-CNY). Цифровізація допомагає банкам знижувати операційні витрати та розширювати доступ до фінансових послуг, особливо в сільських регіонах, але водночас створює виклики, пов'язані з кібербезпекою та регулюванням фінтех-компаній. Попри ці досягнення, банківська система Китаю стикається з проблемами, такими як високий рівень боргу (особливо в секторі нерухомості) і низька прозорість, що викликає занепокоєння у міжнародних інвесторів [3].

Водночас країна також стала привабливим напрямом для іноземних інвесторів. У 2025 році, попри напружені відносини із США, китайський ринок почав привертати увагу інвесторів, які шукають альтернативи американським активам. Це пов'язано з відносною стабільністю китайської економіки на тлі глобальних потрясінь [3].

Залучення китайських ІТ-компаній до світової цифрової інфраструктури зростає. Великі підприємства, які отримують державну підтримку, на кшталт Huawei, Alibaba, Tencent, посіли чільне місце у сфері комунікацій, баз даних та здійснення онлайн-платежів. Вихід на світову арену нового телекомунікаційного стандарту 5G, зробив відчутний внесок у розвиток та популяризацію апаратного та програмного забезпечення Huawei.

Китай став єдиною країною, якій вдалось випередити імплементацію плану, розробленого Союзом електрозв'язку при ООН – «Стратегії розвитку 5G-2020». Окрім того, китайські експерти обіймають лідерські позиції в групі, яка займається впровадженням та розвитком 5G при Міжнародній організації зі стандартизації (МОС), пропонуючи 40% стандартів та розробляючи 32% документації [1].

Ще у 2015 році глава уряду Китаю Лі Кецян та Китайська державна рада репрезентували амбітний стратегічний план під назвою “Made in China 2025”. Цей план як ініціатива щодо широкої модернізації китайської галузі має на меті дати можливість країні відігравати більш важливу роль у глобальному масштабі. Фокусом цього плану стала промисловість 4.0¹, концепція, яка сприяє автоматизації та оцифруванню виробничої

¹ Промисловість 4.0 – це концепція, яка була розроблена в Німеччині та представляла четверту промислову революцію, яка заснована на ідеї інтелектуальної мережі машин та процесів у промисловості. Такі технології, як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI) та великі дані відіграють центральну роль.

галузі. Програма включає п'ять стратегічних ініціатив, які повинні бути реалізовані до 2025 року.

1. Будівництво центрів досліджень та розробок.

Перша ініціатива забезпечує сприяння структурі 15 нових центрів досліджень та розробок до 2020 року, і загалом 40 таких центрів повинні бути створені до 2025 року. Ці центри мають бути створені у тісній співпраці з університетами, науково-дослідними академіями та компаніями. Їхня головна мета – сприяти інноваціям та технологічним про-ривам у головних сферах. Це зміцнює ландшафт досліджень та розробок Китаю та сприяє співпраці між наукою та бізнесом.

2. Розробка інноваційних проектів високого класу.

Друга ініціатива зосереджена на просуванні інноваційних проектів високого класу в головних галузях. Йдеться про підтримку незалежних досліджень та розробки, щоб збільшити частку ринку в Китаї інтелектуальної власності на високоякісні пристрої до 2025 року. Це сприяє зміцненню китайської промисловості та створення конкурентоспроможних продуктів.

3. Зелене виробництво та охорона довкілля.

Третя ініціатива зосереджена на зеленому виробництві та екологічно чистому виробництві. Треба реалізувати проекти, які підвищують енергоефективність та зменшують використання ресурсів. До кінця 2025 року слід адаптувати споживання енергії до глобального стандарту.

4. Просування розумного виробництва.

Четверта ініціатива зосереджена на розумному виробництві. Провідні китайські компанії повинні інвестувати в розроблення та оптимізацію розумних технологій виробництва. Сюди входить коригування ланцюга поставок та оцифрування фабрик. Мета полягає у зменшенні експлуатаційних витрат, часу виробництва та швидкості відмов до 30% до 2020 року, а також на 50% до 2025 року. Розумне виробництво підвищує ефективність та конкурентоспроможність китайської промисловості.

5. Підсилення промислової основи.

Остання ініціатива спрямована на зміцнення промислової основи Китаю. Для цього треба створити чотири дослідницькі центри для прискорення розвитку матеріалів, компонентів та методик промислового ядра. До 2020 року самодостатність у ключових галузях ядерних матеріалів та компонентів повинна збільшитись до 40%, а до 2025 року – до 70%. Це збільшує незалежність китайської промисловості від іноземних поставок та зміцнює національну економіку [6].

Ширші політичні цілі програми “Made in China 2025” відображають зусилля китайського уряду зменшити свою залежність від іноземних технологій і в такий спосіб підвищити «технологічний суверенітет» країни.

Наприклад, китайська технологічна індустрія наразі залежить від іноземних компаній для більшості своїх потреб у напівпровідниках, що є значною вразливістю, враховуючи, що напівпровідники є критично важливими компонентами для майже всіх електронних продуктів. У 2019 році Китай становив 60% світового попиту на напівпровідники, але відповідав лише за 13% світової пропозиції.

Вирішивши подолати цю вразливість, програма встановлює ціль самозабезпечення на рівні 70% у високотехнологічних галузях до кінця 2025 року. Це прокладає шлях до ще більш амбітної мети до 2049 року, коли відзначатимуть 100-річчя КНР. До того часу мета китайського уряду полягає в досягненні статусу «виробничої потужності» із «системою світового рівня технологій та промисловою системою» [5].

Програма “Made in China 2025” зазнала серйозної критики за кордоном через свої протекціоністські цілі та наслідки. Уряд США звинуватив Китай у крадіжці інтелектуальної власності та участі в кібершпигунських операціях, а також у дискримінації іноземних інвесторів і вимаганні передачі технологій, які змушують іноземні компанії ділитися своїми технологіями з китайськими фірмами та іншими місцевими суб'єктами [6].

Прагнення Китаю стати світовим лідером у галузі ШІ офіційно задекларовано в «Плані розвитку штучного інтелекту нового покоління» (2017), що містить поетапну стратегію до 2030 року. На першому етапі, до 2020 року, пріоритетом стало збереження конкурентоспроможності з іншими великими державами та оптимізація середовища розроблення штучного інтелекту, зокрема шляхом створення індустрії штучного інтелекту вартістю понад 150 млрд юанів [4, с. 5].

На другому етапі, до 2025 року, Китай прагне досягти «значного прориву» в теоретичних дослідженнях штучного інтелекту та стати світовим лідером у виробництві додатків. Китай також планує збільшити вартість галузі штучного інтелекту до понад 400 млрд юанів і розширити та законодавчо закріпити етичні стандарти для штучного інтелекту [4, с. 5].

Метою третього етапу, до 2030 року, є досягнення світового лідерства в технологіях ШІ. Серед головних завдань цього етапу – створення загальної технологічної системи штучного інтелекту нового покоління. Очікувана вартість галузі ШІ за цей період має становити 1 трлн юанів, разом із суміжними секторами – 10 трлн юанів [4, с. 6].

Попри потужні інвестиції та можливості опрацювання великої кількості даних, Китай зіткнувся з проблемою у визначальному чиннику для розвитку ШІ – браком талановитих наукових кадрів і висококваліфікованих інженерів для впровадження новаторських розробок. Крім того, зміни на ринку праці внаслідок автоматизації можуть спричинити масове безробіття та соціальні потрясіння, адже населення Китаю становить приблизно 12% світової робочої сили [2].

Вирішення цієї проблеми є одним з пріоритетів політики КНР у галузі ШІ. У 2018 році уряд Китаю затвердив «План дій щодо інновацій ШІ для інститутів вищої освіти», реалізація якого має не тільки стимулювати розвиток освітньо-професійних програм з ШІ, але й забезпечити створення багаторівневої системи освіти ШІ. Керівництво країни поставило за мету впровадити навчальні дисципліни з ШІ в початкову та середню шкільну освіту, а також побудувати систему вищої освіти, яка поєднує спеціалізовану освіту в галузі штучного інтелекту, професійну підготовку та базову освіту на університетському рівні; заохочувати та підтримувати коледжі та університети, щоб відповідні навчальні та дослідницькі ресурси стали доступними за межами їхніх установ [9].

У 2019 році у КНР опубліковано 22,4% від світової кількості рецензованих статей з ШІ, тоді як у Європейському Союзі – 16,4%, у Сполучених Штатах Америки – 14,6%. Китай має найбільшу частку (18,0%) у світі публікацій у журналах ШІ, за ним йдуть Сполучені Штати (12,3%) та Європейський Союз (8,6%) [7].

Станом на 2023 рік за Глобальним рейтингом динамічності штучного інтелекту Китай посідає друге місце після США.

Китай витрачає принаймні в десять разів більше на дослідження обчислювальних технологій порівняно зі Сполученими Штатами Америки. Стартовим вкладенням було приблизно 50 мільярдів доларів. У сфері розвитку штучного інтелекту країні вдалося зареєструвати понад 30 000 патентів у 2018 році (у 2,5 разів більше, ніж США). Пекін також заявив про свої наміри інвестувати 411 млрд доларів для удосконалення комунікаційної системи до рівня 5G упродовж 2020–2030 років.

Китаю вдалося досягнути прогресу в розвитку застосунків, які базуються на штучному інтелекті, – йдеться про розпізнавання облич, технології blockchain та квантові обчислення. Пекін також досягнув значного успіху в інших секторах, наприклад у логістиці, е-торгівлі, фінансових технологіях, сфері розвитку робомобілів та системи е-здоров'я [9].

Згідно з рейтингом світової цифрової конкурентоспроможності, Китай у 2024 році посів 14 місце.

З іншого боку, цифровий авторитаризм порушує індивідуальні права і позбавляє китайських громадян громадянських свобод. Це уможливило політичне гноблення через спостереження за цими групами з боку уряду і позбавляє китайське суспільство переваг свободи слова та права голосу. Уряди, приватні актори та організації громадянського суспільства рішуче засуджують регуляторну модель Китаю. У звіті Демократичного штабу Комітету з міжнародних відносин Сенату США під назвою «Новий Великий Брат – Китай і Цифровий Авторитаризм» сенатор Роберт Менендес описав, як Китай розглядає нові технології «як засіб спостереження та контролю населення, придушення вільного потоку інформації, забезпечення виживання своїх урядів і як інструменти для зловмисних кампаній впливу по всьому світу» [5].

Європейське політичне керівництво поділяє ці занепокоєння. Наприклад, у своїй Резолюції 2020 року щодо примусової праці та ситуації уйгурів у Сінцзян-Уйгурському автономному районі Європейський парламент «рішуче засудив широке використання цифрових технологій спостереження для моніторингу та контролю населення в Сінцзяні» [5].

Серед американських технологічних компаній Meta була найактивнішою у своїй критиці інтернет-політики Китаю. У промові 2019 року М. Цукерберг з Facebook критикував закони та регуляції авторитарних режимів, які підривають свободу слова та інші права людини, виділивши Китай як країну, яка «будує свій власний інтернет, зосереджений на зовсім інших цінностях, і тепер експортує своє бачення інтернету в інші країни» [19].

Він також порівняв китайський TikTok і WhatsApp, зазначивши, як останній використовується в протестах активістами, які покладаються на сильне шифрування застосунку, тоді як TikTok не дозволяє згадувати ці протести. У 2021 році Freedom House, американська неурядова організація, підсумувала своє дослідження щодо свободи в інтернеті в загальносвітовому масштабі, зазначивши, що «умови для користувачів інтернету в Китаї є репресивними, а статус країни охарактеризували як найгіршого порушника свободи інтернету сім років поспіль» [20].

Китайський уряд оперативно реагує на будь-яку таку критику. Пекін вказує на численні приклади соціальних недуг, які може породжувати свобода слова в інтернеті, зокрема мову ненависті, тривожні чутки та дезінформацію або навіть терористичний чи насильницький контент [5].

Хоча цифрова конкуренція між Вашингтоном та Пекіном була очевидною з початку 2000-х років, з 2017–2018 років США демонструє дедалі рішучіші спроби зупинити поширення китайських цифрових технологій. Найбільш помітно Вашингтон намагався підірвати спроби Huawei поставляти технології 5G у всьому світі, використовуючи домінування США у світовому виробництві мікрочипів. У 2019 році Вашингтон обмежив доступ Huawei до мікросхем американського виробництва, а влітку 2020 року заборонив іноземним фірмам, залежним від американських технологій, продавати свої мікрочипи Huawei.

Спроби Китаю забезпечити розвиток своєї основної цифрової технології, в тому числі шляхом масового розкрадання іноземної інтелектуальної власності, виявляються антагоністичними, дорогими та нереальними. Спроби США закрити певні ринки для китайських компаній можуть позначитися на економіці Вашингтону. Американські вироб-

ники мікрочипів вже скаржаться, що тактика адміністрації Д. Трампа позбавляє їх прибутків на китайському ринку [8].

Китай використовує свої норми та цінності, зокрема, у будівництві Цифрового Шовкового Шляху. Цифровий Шовковий Шлях є складовою частиною ініціативи китайського уряду «Один пояс, один шлях» (BRI), яка є глобальною стратегією розвитку, що базується на інфраструктурі, та центральним елементом зовнішньої політики Китаю. З моменту свого впровадження у 2013 році BRI надав загальну рамку для китайських інвестицій у понад сто країн. Мета, що лежить в основі BRI, полягає у з'єднанні Азії з іншими континентами через наземні, залізничні та морські мережі в зусиллях поглибити торговельні відносини та сприяти економічному зростанню Китаю. Цифровий Шовковий Шлях, який китайський уряд представив у білому документі 2015 року, додає елемент цифрового виміру/контексту до BRI. Цифровий Шовковий Шлях складається з низки проєктів, включно з будівництвом телекомунікаційних мереж, прокладанням підводних кабелів для передачі даних, створенням дата-центрів, встановленням глобальних супутникових навігаційних систем та експортом технологій для розумних міст та іншої кіберінфраструктури по всій Африці, Азії, Європі, Латинській Америці та Карибах. Згідно з деякими оцінками, понад третина з 138 країн, які брали участь у BRI у 2019 році, були залучені до окремих проєктів Цифрового Шовкового Шляху з китайськими компаніями. Однак, враховуючи дещо рудиментарність Цифрового Шовкового Шляху, важко оцінити справжній обсяг ініціативи. Цифровий Шовковий Шлях є менш монолітною, жорстко організованою ініціативою, що контролюється китайським урядом, і більше вільною ініціативою або брендовою кампанією, що пов'язує різні закордонні цифрові проєкти, які реалізуються приватними китайськими технологічними компаніями [5].

Попри амбіційні плани та очевидний поступ у розвитку цифрової імперії, Китай стикається з низкою системних викликів, які можуть істотно впливати на імплементацію його цифрової стратегії.

Однією з ключових проблем є енергетична ефективність і екологічні обмеження. Регіони країни, що забезпечують значну частину обчислювальних потужностей, особливо ті, де активно здійснювався майнінг криптовалют, дедалі частіше обмежують подібну діяльність. Це відбувається задля економії електроенергії та зниження рівня шкідливих викидів. Як наслідок, виникає ризик гальмування технологічного прогресу в тих сферах, де високі обчислювальні потужності є критично необхідними.

Додатково ситуацію ускладнює жорсткий регуляторний тиск на технологічних гігантів з боку держави. Китайський уряд активно втручається в діяльність таких компаній, як Alibaba чи Ant Group, накладаючи значні штрафи та примушуючи їх до реструктуризації. Це створює нестабільність на ринку, підриває довіру інвесторів і, що найважливіше, може демотивувати інноваційні ініціативи всередині країни [10].

Цифрова трансформація також супроводжується серйозними правовими та етичними викликами. Контроль за інформаційними потоками, боротьба з дезінформацією, дотримання прав людини у цифровому середовищі та прагнення до цифрового суверенітету – усе це не лише внутрішні завдання, але й потенційні джерела міжнародної напруги. Усе частіше китайська цифрова політика стає об'єктом критики на глобальній арені, що ускладнює дипломатичні відносини та може призводити до технологічної ізоляції [13].

Ще одним бар'єром є жорстка геополітична конкуренція. Санкції, технологічні обмеження з боку західних країн, зокрема у сфері експорту мікрочипів, а також погіршення відносин із США створюють реальні перешкоди для доступу Китаю до критично важливих технологій. Така ситуація змушує країну шукати шляхи автономізації, але водночас обмежує її можливості швидко інтегруватися у глобальні ланцюги постачання.

Не менш значущим викликом залишається соціальна нерівність, яка виявляється у формі так званого цифрового розриву. У Китаї існує суттєва диспропорція в доступі до цифрових ресурсів між урбанізованими і сільськими районами. Це не лише посилює соціальну стратифікацію, але й створює довгострокові загрози для стабільності й внутрішньої згуртованості суспільства [12].

Зрештою, не можна ігнорувати кадрові та освітні проблеми. Для забезпечення сталого темпу розвитку інновацій країні потрібна армія висококваліфікованих спеціалістів у галузі цифрових технологій. Проте не завжди система освіти встигає адаптуватися до стрімких змін, що створює розрив між потребами ринку і можливостями підготовки кадрів [14].

Критики вказують на кілька проблем, пов'язаних з розширенням китайської цифрової інфраструктури та впливом на глобальну цифрову економіку. Однією з основних проблем є те, що, дозволяючи китайським компаніям будувати розумні міста, ці міста-партнери також ризикують стати більш авторитарними. Ті ж камери спостереження, які можуть бути використані для зменшення заторів на дорогах і оптимізації використання енергії, також можуть бути застосовані для моніторингу кожного руху громадян у реальному часі. Отже, китайська цифрова авторитарна культура може поширитися по всьому світу, оскільки іноземні уряди отримують нові інструменти державного контролю. Іншою проблемою є те, що залежність від китайських технологій ризикує піддати ці країни китайському урядовому спостереженню, оскільки вважається, що китайські технологічні компанії передають будь-які дані, які вони збирають, своєму уряду на вимогу. Хоча деякі з цих проблем було важко перевірити на практиці, вони спонукали США та їхніх союзників намагатися обмежити вплив Китаю [5].

Цифрову імперію визначають як «результат асоціації між транснаціональними корпораціями, підтримуваних або контрольованих в тій чи іншій мірі державами, які фінансували розвиток техніконаукових баз, на основі яких ці компанії могли б впроваджувати інновації та процвітати» [16].

Три фактори дають змогу зробити припущення про високу ймовірність становлення Китаю як глобальної цифрової імперії. По-перше, створення унікального цифрового всесвіту всередині держави та напрацювання в межах цієї моделі підходів технологічної адаптації ІІІ до різноманітних вимірів життєдіяльності суспільства забезпечують КНР досвідом та управлінським інструментарієм, що може бути екстрапольований на міжнародний вимір. По-друге, щільність взаємодії уряду та технологічних корпорацій, які є інфраструктурними провайдерами державних зовнішньополітичних цілей, забезпечують динамічну й водночас маневрену тактику цифрової експансії Китаю у світі. По-третє, ставка на залучення країн, що розвиваються, до глобальних інфраструктурних мереж, забезпечує доступ Китаю до їхніх природних і людських ресурсів. Останній чинник у зв'язку з кадровими потребами КНР у галузі ІІІ є, мабуть, найважливішим. Також це сприяє формуванню транснаціональних мереж присутності, а отже, і впливу Китаю на внутрішню і зовнішню політику країн-учасниць Цифрового шовкового шляху [15].

Висновки. Китай сьогодні формує новий вимір глобального впливу – цифрову імперію, яка базується не на класичній військовій чи політичній експансії, а на домінуванні у сфері технологій, обробки даних, штучного інтелекту й інфраструктури цифрового контролю. Його потенціал у цій галузі колосальний: держава цілеспрямовано інвестує в розвиток стратегічних технологій, як-от 5G, штучний інтелект, квантові обчислення, масові системи відеонагляду й розпізнавання облич. Причому вся цифрова екосистема Китаю перебуває під контролем держави, що дає змогу Пекіну не лише ефективно управляти власним насе-

ленням через цифрові механізми нагляду й соціального рейтингу, але й експортувати ці моделі в інші країни, особливо ті, що тяжіють до авторитарних практик.

Китайський підхід до цифрової трансформації – це не про «вільний ринок», а про державний контроль і стратегічне планування, де великі корпорації, такі як Huawei, Tencent чи Alibaba, фактично є інструментами зовнішньополітичного впливу. Через проєкти на кшталт «Цифрового шовкового шляху» Китай просуває свою інфраструктуру в країни Азії, Африки, Латинської Америки, створюючи цифрову залежність, яка згодом може перерости в політичну або економічну. У контексті сучасного геополітичного протистояння між США та Китаєм це цифрове домінування набуває ще більшої ваги: йдеться не лише про технології, а про те, хто контролює інформацію, інфраструктуру зв'язку, персональні дані мільярдів людей.

Перспективи розвитку Китаю як цифрової імперії виглядають вкрай реалістичними, але водночас несуть загрози для міжнародної безпеки, цифрових прав людини та глобального балансу сил. Якщо раніше імперії будувалися мечем і колоніями, то тепер – через оптоволокну, коди й алгоритми. І Китай у цьому – не пасажир, а машиніст.

Список використаної літератури

1. КНР як феномен диджиталізації економіки. *ADASTRA I Аналітичний центр*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/knr-yak-fenomen-didzhitalizaciyi-ekonomiki>.
2. 98 China's AI Plan for 2030 – The Construct. *The Construct*. URL: <https://www.theconstruct.ai/98-chinas-ai-plan-for-2030>.
3. Економічна супердержава: що стоїть за успіхом Китаю. *Banker.ua*. URL: <https://banker.ua/uk/projects/shho-stoit-za-ekonomichnim-uspixom-kitayu>.
4. Home – Foundation for Law and International Affairs. URL: <https://flia.org/notice-state-council-issuing-new-generation-artificial-intelligence-development-plan>.
5. Bradford A. *Digital Empires: The Global Battle to Regulate Technology*. Oxford University Press, Incorporated, 2023. 653 p. URL: <https://coleurope.on.worldcat.org/oclc/1369512141>.
6. Концепція «Зроблено в Китаї 2025» – це більше, ніж «лише» галузь 4.0, AI, Metaverse та 5G технологія. *Xpert.Digital*. URL: <https://xpert.digital/uk/зроблено-в-китаї-2025>.
7. The 2025 AI Index Report | Stanford HAI. *Home | Stanford HAI*. URL: <https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report>.
8. США і Китай: Велика цифрова гра. *Центр суспільних досліджень*. URL: <https://csd.org.ua/2020/11/05/ssha-i-kytaj-velyka-czyfrova-gra>.
9. MOE holds press conference to present action plan on promoting AI in universities – Ministry of Education of the People's Republic of China. *Ministry of Education of the People's Republic of China*. URL: http://en.moe.gov.cn/features/ChinaEducationEndeavor2018/Pressreleases/201806/t20180612_339230.html.
10. Дайджест новин «Україна-Китай» (01.03.2021–11.04.2021). *Київський національний економічний університет*. URL: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/ndi/iskk/publications_china.
11. China – IMD business school for management and leadership courses. *IMD business school for management and leadership courses*. URL: <https://www.imd.org/entity-profile/china-digital>.
12. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.
13. DSpace at NLU: Базові аспекти цифровізації та їх правове забезпечення. *DSpace at NLU: Home*. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/19327>.

14. Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>.
15. Вінникова Н. Китай як глобальна цифрова імперія. 2022. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15578>.
16. Miaillhe N. The geopolitics of artificial intelligence: The return of empires? *Politique étrangère*, 2018. URL: <https://shs.cairn.info/journal-politique-etrangere-2018-3-page-105?lang=en>.
17. Xi Jinping: Tuidong Woguo Xinyidai Rengong Zhineng Jiankang Fazhan [Xi Jinping: Advancing the Healthy Development of Our Nation's New Generation of Artificial Intelligence], XINHUA WANG [XINHUANET] (Oct. 31, 2018), URL: http://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2018-10/31/c_1123643321.htm. (China), translated in Elsa Kania & Rogier Creemers, Xi Jinping Calls for "Healthy Development" of AI (Translation), NEW AMERICA (Nov. 5, 2018), URL: <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/xi-jinping-calls-for-healthy-development-of-ai-translation>.
18. China issues white paper on Internet policy. *China issues white paper on Internet policy*. URL: https://eu.china-mission.gov.cn/eng/dshdjh/201006/t20100608_8279804.htm?utm_source=chatgpt.com.
19. Гончарова К. Історія Facebook, Китай і цензура в Інтернеті: за що критикували Цукерберга після його промови. *ms.detector.media*. URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/23669/2019-10-21-istoriya-facebook-kytay-i-tsenzura-v-interneti-za-shcho-krytykuvaly-tsukerberga-pislya-yogo-promovy>.
20. China: Freedom on the Net 2021 Country Report | Freedom House. *Freedom House*. URL: <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-net/2021>.

CHINA AS A DIGITAL EMPIRE: POTENTIAL AND PROSPECTS

Olha Ivasechko

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of the Humanities and Social Sciences,
Department of Political Science and International Relations,
Stepan Bandera str., 12, 76014, Lviv, Ukraine*

Yelyzaveta Hlotova

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of the Humanities and Social Sciences,
Department of Political Science and International Relations,
Stepan Bandera str., 12, 76014, Lviv, Ukraine*

In the 21st century, China is transforming from the “world’s factory” into a powerful digital empire that is actively constructing a new architecture of global influence based on future technologies. The article provides a comprehensive study of the phenomenon of the PRC’s “digital empire”, in particular, it examines how the combination of state control, innovation policy, and digital expansion allows Beijing to claim the role of leader of the new technological order. It outlines the role of strategic initiatives such as “Made in China 2025”, the development of artificial intelligence, 5G, the digital yuan, as well as mechanisms of mass surveillance and social rating, which simultaneously ensure control within the country and the projection of power abroad.

Particular attention is paid to the analysis of the “Digital Silk Road” concept as an instrument of technological diplomacy, through which China exports not only infrastructure but also a model of digital authoritarianism. This refers to the technological dimension of China’s “One Belt, One Road” concept.

In the context of geopolitical rivalry with the United States and other Western countries, the challenges facing the PRC are revealed: dependence on imports of high-tech components, international sanctions, a crisis of confidence in Chinese digital platforms, environmental constraints, and the social consequences of digital transformation.

The article argues that China's digital expansion is not a neutral technological process, but a deliberate strategy to strengthen the authoritarian model of global governance, where technology serves as a tool for both external influence and internal legitimization of the regime. Thus, the formation of China's "digital empire" poses not only an economic but also a political and value-based challenge to the liberal international order.

Key words: China, digital empire, artificial intelligence, digital authoritarianism, global digitalization, technological expansion, technological rivalry.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 23.12.2025